כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת אמור ■ ג' אייר ה'תשע"ט ■ 08.05.2019 ■ גליון מס' 530

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שוויית קיץ
אני אלמן שגר לבדי ואני מסופק איך להתנהג בהדלקת נרות שבת כשאני מעוניין לקבל את השבת מוקדם?...
המשך בעמי 2

ויצא איש
לאחר שמשה מסיים לצוות את הכהנים על משפטם מוזכרים בפרשה שני הכלים המשמשים בקודש בעבודת כל יום במשכן...
המשך בעמי 2

האם רבה נשא כפיים?
בפרשתנו פרשת אמור (ויקרא כ"א, א') כתוב: אמור אל הכהנים. נשאלתי מידידי הגאון הנפלא רבי מרדכי ציון שליט"א...
המשך בעמי 3

ההיגיון האלוקי
התורה מזהירה אותנו: "ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כב, כח). במבט ראשון אפשר לומר שמצווה...
המשך בעמי 4

סיפור לשבת

מיהו יהודי
לפני כחמש שנים, ב-91 ביולי, יום מותו של הסופר בנימין תמוז, נערך לכבודו ערב זיכרון צנוע על ידי אחד ממוקיריו...
המשך בעמי 5

שביבים
■ "אם חז"ל גזרו אז יש להחמיר"
■ הסגולה להיפקד בזחו"ק
■ דו"ח האנטישמיות 2018
■ הרבנית טאו ולימוד נשים
המשך בעמי 6

ספירת העומר

/ הרב יעקב הלוי פילבר

אף על פי שריבון העולמים יכול היה לברוא את עולמו במאמר אחד, העדיף לברואו בעשרה מאמרות. ועל כך אמרו בפרקי אבות [פ"ה א]: "ולמה נברא בעשרה מאמרות? לתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות", על סיבה זו נראה שאפשר להוסיף טעם נוסף, שבמעשהו זה לברוא את העולם בעשרה מאמרות בא בורא עולם ללמדנו שהמתינות היא ההנהגה הנכונה, לפעול ולעשות כל דבר ודבר בהדרגה, שלב אחר שלב, בהתאם למדרגתו של האדם, ורק כך יוכל האדם להגיע לשלמותו. רעיון זה שיש לפעול לא בדליגה חד פעמית, אלא בעליה מתונה של צעד אחר צעד, אנו מוצאים בכמה מקומות בתורה, כמו חלום הסולם של יעקב אבינו, שהיה מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, גם כאן אין המלאכים מתרוממים בדליגה אחת אלא עולים ויורדים בו, שלב אחר שלב, וכך על כל אדם להתעלות בחייו באמצעות סולם, הבנוי שלבים שלבים שאין עולים לשלב הגבוה יותר קודם שעלו על השלב שתחתיו.

בדרך זו מסביר הנצי"ב [בפירושו 'העמק דבר' על החומש] כמה חטאים של אישים בתורה שלא היו עבריינים, אלא אדרבא היו קדושי עליון, וכל חטאם היה ניסיונם לקפוץ למעלות שהיו למעלה ממדרגתם. כמו הנזיר שצריך כפרה על חטא שחטא על הנפש, ומסביר הנצי"ב [במדבר ו יא]: "שציער עצמו מן היין ובקש דבר שגבוה מערכו" וכוונתו: שנצטער מן היין כדי להשיג מעלת רוח הקודש ולהיות קדוש ה', ואמר הכתוב: שמי שציער את נפשו להשיג מעלה שאינו בר יכולת להשיגה נקרא חוטא על נפשו. וזה היה לפי הנצי"ב גם חטאם של מאתים וחמישים נשיאי העדה, שהיו "קראי מועד ואנשי שם", שהצטרפו למחלוקת קרח, ועליהם אמרה התורה: "החטאים האלה בנפשותם", שהם היו חסידי הדור והיו מוכנים למסור נפשם להשיג דבר שהוא למעלה מיכולת השגתם. וכך גם מסביר הנצי"ב [ויקרא י א] את חטא נדב ואביהוא שהקריבו אש זרה: "שנכנסו מאש התלהבות של אהבת ה' - ואמרה תורה שאעפ"י שאהבת ה' יקרה היא בעיני ה', אבל לא בזה הדרך אשר לא ציוה".

רעיון זה של התקדמות והתעלות בהדרגה אפשר להחיל אף על ספירת־העומר שהיא דומה לסולמו של יעקב, שהמספרים שבספירה דומים לשלבים שבסולם, שניהם מביעים את ההתקדמות בהדרגה, זה בתחום המרחב וזה בתחום הזמן. וכמו סולמו של יעקב המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כך גם ספירת־העומר ראשיתה בחג הפסח, ביציאה מעבדות לחירות פיזית, ואחריתה בחג השבועות, יום מתן התורה הנותנת לישראל את חירות הרוח, כדרשת חז"ל: "אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה". ספירת־העומר היא הסולם המגשר בין שני עולמות, בין העולם הארצי לעולם השמימי, ולכן ספירת־העומר מתחילה בהבאה קרבן העומר הבא מן השעורים שהוא מאכל בהמה, המסמל את הצד הארצי, ומסתיימת בחג השבועות, בו מביאים את קרבן שתי הלחם, הבא מן החטים שהם מאכל אדם, המסמל את הצד הרוחני. כך שספירת־העומר היא המסלול המוליך אותנו מהחול אל הקודש, מהארצי אל הרוחני, ואת הדרך הזו אנו צריכים לצעוד במתינות ובהדרגה, צעד אחר צעד כמו ספירה המתחילה מהאחד ומגיעה אל המספר השלם: "שבע שבתות תמימות תהינה. עד למחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום".

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל י.ב מנתניה: אני אלמן שגר לבדי ואני מסופק איך להתנהג בהדלקת נרות שבת כשאני מעוניין לקבל את השבת מוקדם?

תשובה: כשמקבלים שבת מוקדם צריך ליזהר להתפלל תפילת מנחה קודם פלג המנחה ותפילת ערבית לאחר פלג המנחה[א], ואכן בבתי הכנסת שמתקיים בהם מניין מוקדם לקבלת שבת מקפידים להתפלל מנחה קודם פלג המנחה.

נמצא אם כן שבעוד שאדם נשוי יכול ללכת לבית הכנסת להתפלל מנחה קודם פלג המנחה ואשתו מדליקה נרות שבת לאחר פלג המנחה, אדם אלמן אינו יכול לעשות כך כמובן, ונצטרך אם כן למצוא לו פתרון איך גם יוכל להתפלל מנחה במניין וגם להדליק נרות שבת לאחר פלג המנחה שהרי לדעת פוסקים רבים לא מקיימים מצוות הדלקת נרות אם מדליקים אותן קודם פלג המנחה[ב].

ושני פתרונות יש לדבר:

א) להקפיד להתפלל 'מנחה גדולה' ואז בביתו ידליק נרות לאחר פלג המנחה, ואז ימהר לבית הכנסת הקרוב לביתו לקבלת שבת (מה שיספיק) ותפילת מעריב.

ב) ללכת לבית הכנסת להתפלל מנחה קודם הפלג כרגיל, ולבקש משכן או כל אחד אחר (יהודי) שאינו מקבל שבת מוקדם, להדליק בביתו (של המקבל שבת מוקדם) לאחר פלג המנחה נרות שבת ובכך מקיים את המצווה ע"י שליח, שהרי מבואר בהלכה[ג] שמותר למי שכבר קיבל עליו את השבת לומר ליהודי שעדיין לא קיבל עליו את השבת לעשות עבורו מלאכה (כמובן שאם כבר שקעה החמה לא מועיל מה שאינו קיבל עליו את השבת וזה פשוט).

א - משנה ברורה סימן רס"ז ס"ק ג'.
ב - עיין רמ"א בסימן רס"ג סעיף ד' ובכה"ל שם ד"ה 'מבעוד'.
ג - שו"ע סימן רס"ג סעיף י"ז.

ויצא איש

/ הרב איתמר הרשקו

לאחר שמשה מסיים לצוות את הכהנים על משפטם מוזכרים בפרשה שני הכלים המשמשים בקודש בעבודת כל יום במשכן- השולחן והמנורה, ששניהם עדות לשכינה השורה תדיר בישראל.

על המנורה נאמר שהיא עדות לבאי עולם ששכינה שורה בישראל (שבת כב, ב). ובלחם הפנים אותו היו מוציאין ברגלים ומראין לעולי רגלים... ראו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסידורו, שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו (חגיגה כו, ב), וזה כעדות להשראת השכינה בישראל.

לאחר פרשה זו מובאת פרשת האיש המקלל- "ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי, ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקלל ויביאו אותו אל משה".

על עניין זה רש"י מביא שלוש פירושים מהיכן יצא האיש ההוא. רבי לוי אומר מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא- לגלג ואמר ביום השבת יערכנו, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום או שמא פת צוננת של תשעה ימים, בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב.

בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבני דן אני. אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב, נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף.

למעשה הכל עניין אחד וכל פירוש מדבר על חלק אחר שארע.

בתחילה בן איש המצרי לא ראה את גילוי השכינה שבכלים האלו מכיוון שאינו מיוחס, ואין שכינה שורה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל (קידושין ע, א). ודבר זה גרם לו ללגלג על לחם הפנים.

כשראו כך שבט דן הם חקרו אחריו מי הוא זה שלא רואה את הופעת השכינה הזאת, ואז הם גילו שהוא אינו מיוחס מאביו, ולכן לא זוכה ורואה את השכינה שבלחם הפנים ובמנורה, ושוב אין הוא ראוי לנחלה בשבט דן.

דבר זה הביא אותו לריב עימם, על עסקי נחלה.

כשבאו לדון בדבר בפני משה, הוא יצא חייב שכן הוא בן איש מצרי ולא בן ישראלי, ולכן אין לו נחלה בישראל. כשראה זאת בן איש המצרי, נקב את השם. ובזה ביקש לרמוז למשה שבאותו שם שמשה הרגו לאביו של אותו מקלל, נוקב הוא את השם. מה שגרם לו שיצא מעולמו, על שלא היה בדרגה של איש ישראלי.

מכאן אנו רואים שלהיות איש ישראלי אין די בזה שהאדם בן אשה ישראלית.

ולכן בגידול הילדים יש להתפלל עליהם ולחנכם לתורה, שעצם היותם בני ישראלים אין בדבר די ע"מ להיות ראויים לתואר זה.

כאשר האדם נכנס לתוך בי"ד של משה- אלו בתי מדרשות, אזי דרך הוא שיצא ת"ח.

כמו כן זוכה הוא להשראת שכינה, כאברהם אבינו שעליו נאמר שהיה זקן ויושב בישיבה (יומא כח, ב) ומשכך זכה להשראת שכינה, שידע לפסוק הלכות, ולכן גם שלט בזמן ולא הזמן בו, כמו שכתב שם התוספות רי"ד יומא "אי נמי משום דזקן ויושב בישיבה הוה פי' והיה חכם גדול בכל דבר ויודע לכוין השעות

ברוב חכמתו ואין אדם יכול לכוין כמותו שאין בני העולם חכמי' כמותו". ממש כמו שהופעת לחם הפנים והמנורה, שלטו על הזמן ולא הזמן בהם.

אך אם אין את השראת השכינה, אזי גם אם נמצאים בבית המדרש אין הדבר עוזר, כדואג האדומי.

דואג ראה את אחימלך הכהן שנותן לדוד מלחם הפנים בברחו מפני שאול. ושם נאמר שניתן לדוד "קדש כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני ה' לשום לחם חם ביום הלקחו" (שמואל א כא, ז) ובפס' שלאח"כ מיד נאמר "ושם איש מעבדי שאול.. ושמו דואג הדמי אביר הרועים אשר לשאול, ופי' שם רש"י אביר- אב"ד. וכשראה זאת ליגלג על לחם הפנים שאיך יכול להיות חם, והלשין על דוד לשאול. בכך גרם להרג נוב וכוהניה.

בפרשה זו דואג תחילה מופיע בשמו הרגיל אך בהמשך (שם כב, יח) מופיע כדויג, וכמו שדרשו על כך חז"ל- א"ר יוחנן בתחלה היה הקב"ה יושב ודואג שמא יצא לתרבות רעה, לאחר שיצא זה אמר ווי כבר יצא זה, (ילקו"ש שמואל א רמז קלא).

מי שלא רואה את הופעת השכינה חסר לו גם בלימודו, וגם אם הוא אב"ד, הוא עלול לצאת מעולמו.

וכל כך למה, שלא למד תורה לשמה.

התורה נמשלה למטר המשקה את האדמה, באם יהיה שם ניכוש ועידור וזריעה ראויים, יצמיח פירות ובאם לא יעלה קימשונים. (הגר"א).

והדרך כן לראות את הופעת השכינה, כך לימדנו רבינו מרן הגר"א שפירא זצוק"ל-היא ע"י התבוננות בחסדי ה' "מי חכם וישמור אלו ויתבוננו חסדי ה'", ורק כך ניתן ללמוד תורה בשלמות ולגדל בנים לתורה ויראה אמיתית.

כנגד זה תיקן ר' נחוניה בן הקנה את תפילת ביה"מ שלא להיות מיושבי קרנות, עליהם נאמר אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם (תהלים נה, כד). וזהו דואג (סנהדרין קו, ב) שלא חצה ימיו ומת בן שלושים וארבע.

כנגד שיטת דואג שלא היתה עמו שכינה ולא זכה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, (סנהדרין, שם) בא רנב"ה להתפלל שלא יהיה כמותם בלימודו, אלא יזכה להשראת שכינה.

גם אותו איש ישראל לא חצה ימיו, שכן משה הרגו לאביו עשרים שנה קודם, כמח שמצינו במדרש בראשית רבתי "אותו זמן בן ס' שנה היה שנאמר ויגדל משה ויצא", שאז ראה את איש המצרי והרגו. וא"כ בן שמונים היה כשיצאו ובן המצרי היה בן עשרים. שהמקלל היה באותו פרק עם מקושש- בשנה השנייה לצאתם ממצרים.

זה מה שראה משה שאין איש- "וירא כי אין איש, עתיד לצאת ממנו שיתגייר (רש"י שמות ב, יב)- שמי שיוצא מאותו מצרי אף שהינו לכאורה ישראלי, אין הוא מוגדר כאיש כיוון שאין שורה עליו שכינה.

וכעין זה דרשו בפסיקתא דרב כהנא, פיסקא יח, על דואג הנקרא איש- שהוא בן אברהם עליו כן שרתה שכינה, אך גם בן איש גר עמלקי שהרג את שאול. ולכן האיש דואג שיצא מאותו גר עמלקי אינו נחשב כישראלי, שאין עליו שכינה.

אמנם כשאדם לומד תורה ישנה רתיעה גדולה לאחוריו מגדלות הענין, כמו שישראל ראו ונעו ועמדו מרחוק במתן תורה, והמלאכים הם אלו שהחזירום למקומם (רש"י על פרשת מתן תורה). שמגודל התורה אדם נרתע לפעמים, מבחינת מחשבתו. והמלאכים- אלו ת"ח המסוגלים להחזיר את האדם למקומו, ביניקתו מהם ושימושו אותם.

הגמרא מגדירה ע"ה מי שאינו שימש ת"ח ומבאר רש"י שהיינו התלמוד הבבלי, ורק ע"י שימוש ת"ח ניתן לצאת מדרגת ע"ה גם ללמדן גדול הבקיא בתורה, שלא יחסר לו השימוש ת"ח- ובזה זוכה האדם ויוצא איש שלם בתורה ובמידות.

ראו חיבתכם לפני המקום שהשרה שכינתו בתוככם.

האם רבה נשא כפיים?

/ הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת אמור (ויקרא כ"א, א') כתוב: אמור אל הכהנים.

נשאלתי מידידי הגאון הנפלא רבי מרדכי ציון שליט"א מח"ס "השואל", שהנה מסופר בגמרא מגילה (ז' ע"ב) שרבה ורבי זירא סעדו יחדיו סעודת פורים. השתכרו. קם רבה ושחט את רבי זירא. למחרת, ביקש עליו רבה רחמים והקימו לתחייה. בחלוף שנה הציע לו רבה לבוא אליו ולערוך גם הפעם ביחד את סעודת הפורים. סירב רבי זירא ואמר: לא בכל ושעה ועת מתרחשים ניסים. והנה כתוב בגמרא ראש השנה (י"ח ע"א) שרבה נולד למשפחת כהנים המיוחסים אחר עלי הכהן (עיין רש"י ותוס' שם). ויש לעיין אחרי שרבה שחט את רבי זירא, האם היה מותר לו לישא כפיים, כי הרי ההורג אדם, אינו נושא כפיו, (שו"ע או"ח קכ"ח, ל"ה), או אפשר לומר שעשה תשובה בזה שהחייה אותו חזרה, (ולפי הרמ"א שם, מהני תשובה). ע"כ שאלתו של הגר"מ ציון שליט"א.

ולענ"ד י"ל בס"ד שלשה מהלכים:

א הנה יש לחקור למה כהן שהרג הנפש, פסול לנשיאת כפיים, האם "עצם הפעולה" שהרג הנפש, פוסלו לנשיאת כפיים, או "התוצאה" שהרג הנפש, פוסלו לנשיאת כפיים? והנה כאן מ"התוצאה" שהרג הנפש, לא נפסל, שהרי החזיר את רבי זירא לתחיה, אולם אם הולכים לפי "עצם הפעולה", שהרג הנפש, היה צריך להיות פסול לנשיאת כפיים.

ב אולם כאן יש עוד צד להכשירו לנשיאת כפיים, שהרי כתוב בשו"ע או"ח (סימן תרצ"ה, סעיף ב') שיש אומרים שאם אחד הזיק את חבירו "מכח שמחת פורים", פטור מלשלם, ע"כ. ואע"פ שכתב שם במשנה ברורה (ס"ק י"ג) בשם הב"ח, שבהיזק גדול אינו פטור.

וע"ש לגבי היזק בגוף, ע"ש. מכל מקום לעניין נשיאת כפיים, יש לצרף סברא זו לפטור אותו, שיוכל כן להמשיך ולעשות נשיאת כפיים, ודו"ק בזה היטב בס"ד.

ג וכן יש עוד סברא אולי להתיר לו נשיאת כפיים, שהנה כהן ההורג נפש "מדעת" פסול לנשיאת כפיים, אולם כשהרג בשכרות שהיה "בלי דעת כלל", ובפרט שהשכרות התחיל עכ"פ בהיתר משמחת פורים, אולי לא נפסל לנשיאת כפיים. ויש לפלפל הרבה בכל זה. ובפרט בנידון זה שכהן שהרג בשכרות, יוכל להמשיך בנשיאת כפיים, כי צריך ראיה חזקה לזה, ודו"ק היטב בזה בס"ד.

ההיגיון האלוקי

על פי שיחתו של הרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א

התורה מזהירה אותנו: "וְשָׁמַר אוֹ שָׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד" (ויקרא כב, כח). במבט ראשון אפשר לומר שמצווה זו עניינה רחמנות כלפי בעלי חיים. ספר החינוך מסביר משורשי המצווה "שהוא לקבוע בנפשותינו מידת החמלה ולהרחיק מידת האכזריות שהיא מידה רעה" (מצווה רצד).

אולם הרב א. נבנצל שליט"א אומר שזה רק בתור "טעמא דקרא", אך לא צריך לפרש שזו כל מטרת המצווה, שהרי הגמרא (ברכות לג:) אומרת על מי שאומר בתפילה: "...על קן צפור יגיעו רחמיך... משתקין אותו" ומדוע? משום "שעושה מידותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות" (שם). אנחנו לא יכולים להבין את טעמי המצוות במלואם, גם אם נראים לנו כפשט הכתוב. המושג "סיבה" אצל הקב"ה לא שייך כלל, שהרי הוא "סיבת כל הסיבות". הוא אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא הדיין... (אבות ד', כט') כל שכן לקבוע שזו הסיבה ולא אחרת. כל מטרתנו היא לתת מעט טעם במצוות על מנת שיהיה לנו "טעים" לקיימם אבל זה לא אומר שזו סיבת המצווה.

ראייה לדבר: כששוחטים את האם אסור לנו לשחוט באותו יום את הבן. כשמדברים על "יום" מיד עולה לנו במחשבה עשרים וארבע שעות; אולם לפעמים שוחטים את הפרה סמוך לשקיעה ולאחר מספר רגעים, בצאת הכוכבים, כבר יהיה מותר לשחוט את הבן. איך אפשר לומר אם כן שמצווה זו עניינה רחמנות? איפה ההרחקה ממידת האכזריות כשמשחיטת האם לשחיטת הבן עברו רק כמה רגעים?

יתירה מזו: אם נשחט את הפרה בתחילת ליל טו' באייר למשל, אסור לנו לשחוט את בנה כל אותו היום, אבל אם יש לה בן שלקחו אותו לאמריקה, ושם עוד לא שקעה השמש של יום ד' באייר, מותר יהיה לשחוט אותו שם משום שזה יום אחר (והתורה אמרה "לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד") ורק כשתשקע החמה שם יהיה אסור לשחוט אותו. זה נשמע רחוק מההיגיון הפשוט שלנו, מה טעם הדבר שכעת מותר לשחוט אותו וכעבור כמה שעות יהיה אסור?

ועוד יותר: איסור "אותו ואת בנו" נוהג לא רק בעגל רך בשנים; יכול להיות פר בן עשר שנים שכבר מזמן לא זוכר את אימו (הוא לא מחויב בכיבוד אב ואם...) וגם אימו לא זוכרת אותו. ובכל זאת אסור לנו לשחוט אותם באותו יום. הרי לנו הוכחה שאיננו מסוגלים להבין את טעמי המצוות; אין ספק שיש להם טעמים והקב"ה הוא זה שיודע אותם, אבל אנחנו מקבלים אותם כ"גזירת המלך". אנו צריכים לדעת שיש משמעות אחרת לזמן מעבר למה שידוע לנו, שיום אחד זה יום אחד למרות שבארץ ישראל הוא מתחיל עכשיו ובחו"ל יתחיל רק בעוד כמה שעות - זהו יום אחד. הוא הדין בנוגע לקשר ה"משפחתי" שבין הפרה, בת ה-13 לבין הפר בן ה-10 שבחו"ל. יש קשר פנימי ביניהם, למרות שלא מובן לנו, ואסור לנו לשחוט אותם באותו יום. אמנם בדורנו אנו מבינים הרבה יותר על כוחות הטבע, חכמת הרפואה והתפתחות הטכנולוגיה; לפני כמה דורות אם מישהו היה אומר שילחץ על כפתור ויהיה אור בחדר היו דנים אותו בדין "מכשף"; היום כבר כל אחד יודע ומכיר את פעולת החשמל. כמו כן היום אפשר להרים את האפרכסת, ללחוץ על כמה מספרים ומיד לדבר עם האח שבאמריקה. אם פעם מישהו היה עושה זאת היה נידון בדין "חובר חבר", הוא מחבר אותך עם האח שבאמריקה. היום זה כבר לא מעורר תמיהה, זה הפך להיות חלק מהחיים. היום בלחיצת כפתור אחת אפשר לשגר טיל, לווין שיגור או חללית לירח, והדוגמאות עוד רבות ומגוונות. ולמרות שמכירים ומבינים כוחות שאבותינו לא הכירו, עדיין ישנם כוחות רבים שלא מוכרות לנו. ואם כך בכוחות הגשמיים - כל שכן בכוחות הרוחניים. אדם יכול לפסול קרבן קדשים רק בגלל שחשב לאכול אותו מחוץ לזמן הקצוב בתורה לאותו קורבן. מה עשה בפועל? רק חשב להשאיר חתיכה מהפר לדוד משה שצריך להגיע מחר! מה יש בזה?! לא מובן לנו; אבל התורה אומרת שמחשבת חוץ לזמנו פוסלת את הקרבן ועושה אותו פיגול. הרי לנו הוכחה נוספת שאיננו מסוגלים להבין את הכוחות הרוחניים הרבים הפועלים בעולם, אך חייבים להאמין באמונה שלמה שאותם כוחות קיימים.

ציבור שומרי מצוות עוד יכולים להאמין למשל, שלימוד התורה מגן על עם ישראל; אבל לצערנו הרב יש ציבור שלם שאינו מסוגל להבין זאת. הם מבינים שטנק יכול להגן, שמטוס יכול להגן. אבל כשיהודי פותח את הגמרא ולומד בשקידה ומגן בכך על עם ישראל - הם אינם מסוגלים להבין. ולהיפך: שחילול שבת גורם לאסונות הם גם לא מסוגלים להבין. אבל גם במאה הקודמת לא האמינו שאפשר ללחוץ על כפתור כאן והפקס יצא במדינה אחרת. היום גם לא מובן לנו איך זה פועל (אולי למדענים כן) אבל זה הפך לדבר שבשגרה.

פינחס אומר לבני ישראל בעבר הירדן: "הֲלוֹא עָכָן בֶּן זֶרַח מָעַל מַעַל בַּחֵרֶם וְעַל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל הָיָה קֶצֶף וְהוּא אִישׁ אֶחָד לֹא גָוַע בַּעֲוֹנוֹ" (יהושע כב, כ) דהיינו: בגלל המעילה של עכן כלל ישראל ניגף לפני הכנענים ושרר ייאוש בקרב העם ביכולתם לכבוש את הארץ. יהושע פונה לקב"ה ואומר: "וְלוּ הוֹאַלְנוּ וַנֵּשֶׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן" (שם ז, ז) עד שהקב"ה אומר לו להשמיד את החוטא והשכינה שוב תשרה בישראל. והחוטא עצמו לא מרגיש שגורם נזק לכלל ישראל במעשיו.

דוגמה נוספת - מעשה זמרי בן סלוא שלקח את המדינית לעיני

משה וכל עדת בני ישראל, ובעקבות מעשה זה מתו עשרים וארבעה אלף מישראל. הרי לנו שמעשה הפרט משפיע על כלל ישראל ואף אחד לא יכול לומר "אני מפריע למישהו? כל אחד עושה מה שהוא רוצה!" מחשבה כזאת לא נכונה, אנחנו צריכים להבין שכל מעשה משפיע הן לטוב והן למוטב. כבר לימדונו חז"ל "כל ישראל ערבים זה בזה", משל לאוניה השטה על פני המים שנשמע רעש מאחד החדרים. כשהלכו לבדוק מצאו אדם קודח בקרקעית האוניה. כששאלו אותו "מה אתה עושה?!" הלה ענה: "מה אתם רוצים? אני קודח בתא שלי!" אמנם נכון, אבל בגלל החור הזה האוניה תטבע.

לאור כל האמור חייבים לדעת שכל המצוות שציוונו השי"ת שהן גזירת המלך, גם אם נראה לנו לפעמים שיש היגיון מסוים בקיומן, זה לא אומר שזהו ההיגיון האלוקי. חייבים להפנים שבכל מצווה שמקיימים מזכים את כלל ישראל וגורמים לשפע רוחני בעולם גם אם טעמה לא מובן לנו.

[עיבד יצחק חליבה]

סיפור לשבת

מיהו יהודי

לפני כחמש שנים, ב־19 ביולי, יום מותו של הסופר בנימין תמוז, נערך לכבודו ערב זיכרון צנוע על ידי אחד ממוקיריו. כ־20 נשים וגברים, רובם מבוגרים, התכנסו בדירה הצנועה שברחוב בלפור במרכז הישן של תל־אביב. אחרי הגשת כיבוד קל פתח המארח בכמה מילות הערכה לסופר ולפועלו ולא חסך בדברי טרוניה על השכחת זכרו של תמוז אפילו בעיתון "הארץ", שבו ערך הסופר שנים רבות את המוסף השבועי "תרבות וספרות". אחר כך התפתחה בין הנוכחים שיחה שגלשה לנושא שהעסיק מאד את תמוז, שהיה אדם חילוני לגמרי, שאלת "מיהו יהודי". אחד הנוכחים, בחור צעיר, ציטט לנאספים סיפור חסידי שמביא תמוז בנובלה קצרה, "משלי בקבוקים". תמוז חיבר את הנובלה בשנות השבעים למאה שעברה כשכיהן כנספח תרבות בשגרירות ישראל בלונדון. בעזרת הסיפור מנסה פליט שואה זקן מגרמניה להסביר לבן שיחו, צעיר יהודי מבולבל מלונדון, "מיהו יהודי": וזה הסיפור [שמקורו בכתבי הפילוסוף גרשום שלום] :

"...בימיו של הבעל־שם־טוב, כשהיו יהודים שרויים בצרה מחמת גזירות שגזרו עליהם הגויים, היו הולכים אל הבעל־שם־טוב ומבקשים שיושיעם. מה היה הבעל־שם־טוב עושה? היה הולך למקום אחד שביער, והיה מדליק שם אש והיה אומר תפילה - וישראל היו נושעים. ובימיו של תלמידו, המגיד ממזריץ', כשהיו פורענויות באות על היהודים, היו שבים ובאים אל רבם. ומה היה המגיד ממזריץ' עושה? היה הולך לאותו מקום שביער, והיה מדליק אותה אש. אבל את התפילה לא זכר. והוא היה אומר לפני קונו: ריבונו של עולם, שכחתי את התפילה. אף על פי כן הצל את עמך. והאלוקים היה מושיע את עמו. ובימיו של הבא אחריו, הרבי מסאסוב, שוב חזרו ובאו פורענויות והאנשים באים אל הרבי ומבקשים ישועה. היה הרבי מסאסוב הולך לאותו מקום ביער, אבל את האש לא ידע להדליק ואת התפילה שכח - ואף על פי כן הושיע האלוקים את עמו. ואילו בימיו של הרבי הריז'יני, כשהיו היהודים בצרה ובאים אליו ומבקשים את עצתו, היה הרבי יושב בחדרו ואומר: ריבונו של עולם, את המקום ביער אינני יודע, את האש לא אוכל להדליק והתפילה נשתכחה מלבי. כל מה שאני זוכר הוא הסיפור, ובזכות הסיפור שאני זוכר, עליך להושיע את עמך ישראל. והאלוקים היה שומע בקולו של הריז'יני - בזכות הסיפור.

ועכשיו אגיד לכם מי הוא יהודי. יהודי הוא האיש הזוכר את הסיפור. ואפילו אינו יודע מה שיש בסיפור. ואפילו אם הוא רק יודע שיש סיפור מסוים ....."

לאחר שסיים הצעיר לדבר השתררה בחדר דממה. לפתע פתח איש בשנות השבעים לחייו, לבוש בהידור אירופאי, שעד אז ישב מכונס על כורסה מתחת למנורת רגל שהאירה פנים יפות ועצובות ואמר שגם הוא רוצה לומר משהו בעניין. לא על ידי ציטוט סיפור חסידי אלא מעשה שקרה באמת ולא למישהו אחר, אלא לו עצמו. וכך סיפר: נולדתי בעיר קטנה, על גדות הנהר סאן בדרום פולין. הורי היו, כך אני יודע היום, "משכילים", ובביתנו דיברו בעיקר פולנית ובינם לבין עצמם גם קצת יידיש וגרמנית. הייתי בן 4 כשהצבא הגרמני נכנס לפולין ובעקבותיו רדפו ציידי היהודים. אבא ואמא היו מבוהלים מאד. אינני מאחל לאף ילד שיראה כך את הוריו. הם התכוננו לברוח לרוסיה יחד עם עוד שתי משפחות יהודיות שהתגוררו בעיר. את שמן אינני זוכר. אותי, בנם יחידם, התכוונו להשאיר עד יעבור זעם בידי האומנת הפולניה שלי, אישה צעירה ומתוקה ושמה הנקה שאותה אהבתי כמו את אמי ואולי אף יותר. יום לפני בריחתם של אבא ואמא לקח אותי אבא לטיילת שלאורך הנהר סאן. זו הייתה טיילת נעימה

המשך בעמוד הבא...

שלאורכה שדרת עצים ובה אהבו אבא ואמא לטייל אתי בסופי השבוע ולפגוש מכרים וחברים, שלהם וגם שלי. אני זוכר יום בהיר וקר, טיילת ריקה, שמש זורחת בשמים וגלים זעירים מרצדים על פני המים. עד היום אני חש בגעגועים את מגע ידו החמה של אבא שעטפה לגמרי את ידי הקטנה. התיישבנו על ספסל הפונה אל הנהר ואבא אמר לי בפולנית כך: ילדי, מתוק שלי, כולם כאן מכירים את אמא ואותי. הגרמנים לא אוהבים אותנו ולא נצליח להסתתר מהם כשיחפשו אותנו. אמא ואני מוכרחים לנסוע לרוסיה להתחבא שם. מיד כשהגרמנים יעזבו, נחזור. בינתיים תגור אצל הנקה. תשמע ותעשה כל מה שהיא אומרת לך ודבר רק פולנית. אבל דבר אחד תזכור, כשיגיעו לכאן חיילים אחרים, לא גרמנים, שידברו בשפה שאתה לא מבין, אז ורק אז, תרים לקראתם את שתי ידיך כשהכפות מופנות החוצה, האגודלים בשתי הידיים נוגעים זה בזה ותפשק את אצבעות ידיך, שתיים לכל צד ואם ישאל אותך אחד מהם מה אתה עושה, תענה לו בפולנית, "כך לימד אותי אבא שלי לעשות", רק את זה תאמר ולא יותר.

אבא תרגל אותי באותו בוקר פעמים רבות עד שידי הקטנות התרגלו לתנועה המוזרה ומוחי, מוח ילד קטן, שינן היטב את המילים. כמובן שלא ידעתי אז כי התרגיל המוזר שלימד אותי אבא מוכר לכל יהודי בוגר שביקר אי פעם בבית כנסת. לפי נוהג עתיק יומין נוהגים הכוהנים בעת "ברכת כוהנים" לפשוט את ידיהם מול הקהל תוך שהם מצמידים את הזרת לקמיצה, והאמה לאצבע, בשתי הידיים, והצמדת אגודלי שתי הידיים זה לזה באמצעם. למחרת בבוקר הביאו אותי אבא ואמא לביתה של הנקה שקיבלה אותי בחיבוק ובנשיקות רכות ועזבו אותי לדרכם. שוב לא ראיתי אותם. הם לא חזרו , אך הנקה הייתה לי כאם ממש וגם כשהתחתנה ונולד לה ילד משלה לא פסקה מלחבב ולפנק אותי. ילד יפה וטוב הייתי.

בימי ראשון ובחגים היינו הולכים יחד לכנסיה לא רחוק מביתה של הנקה ואני התגאיתי מאד כשהוזמנתי על ידי הכומר, הזקן והחביב, להצטרף למקהלת הילדים. קשה להאמין אך שנות המלחמה, שרק אחרי זמן רב נודע לי עד כמה נוראה הייתה, עברו עלי בשלווה יחסית. קצת קולות של יריות מפעם לפעם. מכיוון שלא היו הרבה יהודים בעירנו לא התחוללו בה אותם אירועים מפלצתיים, "אקציות", שאירעו בעיירות שכנות אחרות, או שמא אני הצלחתי בתושייה של ילד להימנע מלראות אותם. המלחמה נסתיימה כשהייתי בן 10. חיילים שדיברו בשפות מוזרות שלא הכרתי החלו להיראות בעירנו הקטנה ואני נזכרתי, לא מיד, באותו היום שבו הלכתי עם אבא על גדות הנהר סאן ובמה שלימד אותי. מדי פעם, כשעברו חייל או קבוצת חיילים מולי, תרגלתי את התנועה המוזרה שמעולם לא הבנתי מה פירושה ולמה כיוונה. ויום אחד, עבר מולי ברחוב ג'יפ חדש ונוצץ, ובו 4 חיילים ואני כלאחר יד הרמתי את שתי ידי בתנועה המוזרה. הג'יפ המשיך לנסוע מעט ועצר בחריקה. חייל משופם ומגודל ירד ממנו והתקרב אלי. הוא שאל אותי בשפה שאז לא הבנתי, משהו כמו "מה אתה עושה?" ואני אמרתי לו בפולנית שהוא בוודאי לא הבין "כך לימד אותי אבא שלי לעשות". שנינו אולי לא הבנו מילולית זה את זה אבל החייל המגודל כרע על ברכיו על מדרכת האבן, חיבק אותי בחוזקה ופרץ בבכי קשה ואני אחריו, מבלי לדעת מדוע. קולו של הזקן רעד מעט והוא נאנח והשתתק. אישה נאה כבת 40 שעמדה כל העת ליד הזקן, אולי בתו, הניחה בעדינות יד על כתפו. שקט השתרר בחדר. אפילו האורות בדירה נראה היה שכהו מעט. ומה היה אחר כך? שאל אחד האורחים. זה כבר ממש לא חשוב, זרק לו אורח אחר ושוב השתררה דממה.

[דן ירדני / מתוך היגיון בשיגעון]

שביבים / שאול שיף

"אם חז"ל גזרו אז יש להחמיר"

בשיחה נדירה במעונו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בערב פסח תשע"א, עם סופרי 'המבשר תורני', סיפר מרן שליט"א מעשה מעניין, המלמד על חשיבות ההקפדה על חומרות חז"ל, למרות שהן נראות לעיתים כחששות רחוקים מהמציאות.

וכה סיפר:

"בצעירותי היה לי סיפור יפה עם מרן "החזון איש". אחרי החתונה היה לנו בבית סיר מלא בחלב והשארנו אותו רגע אחד בגלוי וללא מכסה, וכידוע שהחזו"א הרי מחמיר שלא להשאיר משקים מגולים אפילו לרגע אחד. "למעשה הסיר הזה היה מגולה כמה שניות, אני התכוננתי לשפוך את כל הסיר למרות שזה היה כרוך בהפסד כספי גדול, והנה לפתע פתאום הבחנתי בנחש מת בפנים הסיר. נתברר שהנחש נכנס לטעום מהחלב וכנראה נחנק ומת. "מיד הראיתי את הסיר לחזו"א, והוא שמח שמחה גדולה על כך ואמר לי: 'הנה רואים שאפילו שלא מצוי במקום יישוב בני אדם שיהיו נחשים, בכל זאת אם חז"ל גזרו יש להחמיר. ואמנם כך אני נוהג להחמיר'. ובאומרו דברים אלו ראיתי את השמחה הגדולה שנראתה על פניו".

הסגולה להיפקד בזחו״ק

אברך תלמיד חכם לא זכה להיפקד בזרע של קיימא, ולמרות שנקט כבר בכל הפעולות והסגולות, והירבה בתפילה ובתחנונים, ואף פקד קברי צדיקים, והתדפק על דלתותיהם של צדיקי הדור החיים עמנו, עד מאה ועשרים, לא נושע מצרתו.

התלמיד חכם היה גם כמה פעמים אצל הגר״ח קנייבסקי, אלא שבפעם האחרונה הירבה לבכות ולהתחנן שיביא עצה הגונה. לאחר דקות ארוכות של בכיות נוראיות, אמר לו הגר״ח שיחפש אדם העונה לתואר של ׳הנעלבין ואינן עולבין׳, ויבקש ברכה ממנו, ובעזרת ה׳ יוושע. שמע התלמיד חכם את העצה והתעודד ביותר. הוא יצא מבית הגר״ח והחל לחפש אחרי יהודי העונה לתואר המכובד הנ״ל... בתחילה, היה בטוח שזו משימה קלה, אבל מיד לאחר מכן התברר לו שהחיפוש ייקח זמן רב... שכן לא כ״כ פשוט למצוא אדם שכזה... והנה, סובב מסובב כל הסיבות, וממש באותם ימים התעורר ויכוח סוער בין שני שכנים המתגוררים בשכונה מסוימת בבני ברק. גם לאחר שהטלטלו כבר בין כמה בתי דין, וביקרו בבתיהם של כמעט כל הרבנים בעיר, לא הגיעו לידי הסכמה. ויהי היום, והאברך הנ״ל, ששמע את העצה מהגר״ח, מגיע לחתונה של קרובי משפחתו, וכאשר כל המסובים ישבו לסעודה, נכנס לאולם איש פלוני, ופתח בצעקות ובחרפות, בגידופין ובהעלבות בוטות, נגד אדם אחר שכבר הסב לסעודה.

דבריו היו כל כך בוטים עד שכל הנוכחים היו המומים למשמע אזניהם. וראה זה פלא, האדם שהעליבו אותו לא הגיב במאומה לדברי הגידופין שהומטרו עליו. הוא המשיך להתנהג כמו שהדברים אינם קשורים אליו... אבל גם האיש המעליב לא התייאש, והמשיך להמטיר עליו עוד ועוד חרפות. כל האירוע התרחש סמוך מאד לשולחן בו ישב האברך שהיה זקוק לישועה. והוא, שהבין לפתע שהנה התגלגלה לו הזדמנות פז למצוא אדם מהנעלבין ואינן עולבין, התרגש מאד לנוכח המראה, נעמד על רגליו והביט באדם שפגעו בו, כדי ׳להשגיח׳ שאכן לא יענה לדברי הביזיונות שהוטחו בו. בשלב מסוים, כאשר האיש המעליב החל להשמיע דברים שממש אין הדעת סובלתם, עלתה חמתו של הנפגע, והוא עשה סימנים כמי שמתכונן להשיב מלחמה שערה. ברגע זה, זינק אליו התלמיד חכם שהמתין לישועה, וזעק באוזניו בקול גדול: ״עשה לי טובה ואל תענה ולו במילה אחת...״ כשהאיש הביט בו בתימהון, כרוצה לשאול מה הוא קשור לאירוע, השיב לו: ״אענה לך אחר כך, אבל עשה עמדי חסד, ואל תשיב לפגיעות שהלה פוגע בך...״ והאירוע חוזר על עצמו כמה פעמים. ככל שהתרבו והוחמרו הפגיעות, כך גברה חמתו של השני, שרצה להשיב, אבל התלמיד חכם המשיך להתחנן לפניו שלא יגיב... כך במשך שעה ארוכה, עד שהמעליב ההוא התייאש, ועזבו לנפשו... אז קם התלמיד חכם וסיפר לנפגע את העצה ששמע בבית הגר״ח וביקש שיברכנו....

הנעלב ההוא נבוך מאד, ולא ידע את נפשו מרב השתאות, אבל בירך בו-במקום את התלמיד חכם שיזכה לזרע של קיימא. ולאחר תשעה חודשים, נערכה הברית. עד כאן סיפור המעשה כפי שהתפרסם בספר ״עלינו לשבח״.

שמעתי מהרב חזקיהו מישקובסקי שליט״א המשך לדברים. באחת הפעמים שהרב מישקובסקי היה בארצות הברית סיפר את הסיפור הזה לפני קהל גדול. כשסיים ניגש אליו יהודי ואמר שיש לו שלוש שאלות בענין:

שאלה ראשונה: בין בני משפחתי ישנו סכסוך גדול שנמשך כבר זמן רב, אף אחד לא מדבר עם השני. אם עכשיו ארים טלפון לכולם, אבקש סליחה ואביא לכך שיישובו ההדורים, האם גם זה בכלל ׳בולם פיו בשעת מריבה?׳ הרי סוף כל סוף, כרגע המריבה איננה בשיא עוצמתה, אלא מה שנקרא ׳מלחמה קרה׳, או שכדי שהסגולה תפעל צריך קודם ׳לחמם את הגיזרה׳... ורק אז, כשאש המחלוקת בוערת, אם אבלום את פי, אזכה לסגולה זו?

שאלה שניה: האם גם במריבה בתוך הבית, בין איש לאחיו או בין אישה לבעלה, תופסת סגולה זו, או שמא רק כשהמריבה מחוץ לבית, בין שני אנשים זרים?

שאלה שלישית: אותי - כך הוא אמר - הרי לא מעניינים באמת אחי או גיסי. באמת אינני רוצה כלל לדבר איתם ואף לא לראותם, ורק עבור הסגולה אני הולך להתפייס עמם. האם כשבולמים את הפה בשעת מריבה רק למען הסגולה, הסגולה תופסת או לא?

הרב מישקובסקי שאל את השאלות הללו את מרן ורבנן רבי אהרן לייב שטינמן זצוק״ל ורבי ניסים קרליץ שליט״א ושניהם ענו באותו סגנון.

על השאלה הראשונה אמרו, שברור שאם בלימת הפה נעשית ממש בשעת המריבה, כשאש המחלוקת מלהטת בשיא עוצמתה, ואז האדם שותק - הסגולה פועלת במאת האחוזים. ואם זה לא נעשה בשעת המריבה, רק במצב של מה שנקרא ׳מלחמה קרה׳ - אמנם לא יהיה בזה מאה אחוז של סגולה, אבל תשעים או תשעים וחמישה אחוז מהסגולה יהיה בזה.

לגבי השאלה השניה, אם גם בין איש לאשתו שייך ענין זה, אמרו שאין שום ספק שהתשובה חיובית, ואדרבה, לפעמים הסגולה חזקה אף יותר ממריבה שמחוץ לבית.

לגבי האלה השלישית, שהוא עושה זאת רק עבור הסגולה, ענו שזו גמרא מפורשת במסכת ראש השנה (ד, א): ״האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא - הרי זה צדיק גמור״. הרי לנו, שאדם שעושה סגולה עבור מטרה אישית - זה תופס, והוא הדין לענייננו, אין שום חיסרון בכך שעושה זאת למען הסגולה.

(׳ומתוק האור׳ - רבי שלמה לוונשטיין שליט״א)

דו״ח האנטישמיות 2018

דו״ח מדאיג על מצב האנטישמיות בעולם, הנמצאת במגמת עלייה, כך עולה מדו״ח של אוניברסיטת תל-אביב, מרכז קנטור והקונגרס היהודי האירופי. עלייה של 13% בתקריות האנטישמיות, יותר ממאה אירועים בארה״ב.

בשנת 2018 נרצחו 13 יהודים, המספר הגבוה ביותר בהשוואה לשנים האחרונות. ״יהודים לגז!״ ו״מוות לציונים!״ הם קריאות הנשמעות בגלוי וברבים. עלבונות, איומים, הצקות וביוש (שיימינג) ברשתות החברתיות מכאיבים ופוגעים יותר מאשר האלימות לשמה, משום שהם היוצרים את האווירה. מספר התקריות האנטישמיות האלימות החמורות שנרשמו על ידי צוות מרכז קנטור עלה ב-13%, מ-342 בשנת 2017 ל-387. הארצות שבהן נרשם מספר האירועים הגבוה ביותר הן ארצות הברית (למעלה ממאה מקרים); בריטניה (68); צרפת וגרמניה (35 כל אחת); קנדה (20); בלגיה (19); הולנד (15); וארגנטינה (11). יש לציין כי מזה כמה

שנים מספר האירועים האלימים שדווחו במזרח אירופה נמוך בהרבה מזה שבמערבה, ועומד על מקרים ספורים בכל ארץ, פרט לאוקראינה שבה נרשמו השנה 12 אירועים אלימים.

סוגי האירועים האלימים הנפוצים ביותר הם ונדליזם (216 מקרים, המהווים 56% מכלל האירועים), איומים (89, 23%), ואלימות ללא שימוש בנשק (55, 14%). מספרים אלה מראים שמספר המקרים שבהם נעשה שימוש בנשק ובהצתה הוא נמוך, בה בשעה שרוב ההתקפות הן נגד בני אדם ורכושם. אכן, לפחות 138 אנשים הותקפו (36%), ורכוש פרטי ניזוק (104 מקרים, 27%). הסיבה לכך היא שבני אדם ורכושם מוגנים פחות מאשר בתי כנסת (47 מקרים, 12%) ומרכזים קהילתיים (22, 6%). בתי קברות ואנדרטאות הם עדיין יעד מסורתי להתקפות (76 מקרים, 19%).

קהילות יהודיות וגופי מעקב ממשלתיים ואחרים משתמשים בקריטריונים משלהם להגדרת תקריות אנטישמיות, והם שונים מארץ לארץ. כמה דוגמאות: באיטליה נרשמו 197 אירועים מכול הסוגים, עלייה של 60%; בדרום-אפריקה - 62 אירועים, עלייה של 25%; בבריטניה - 1652 אירועים, עלייה של 16%; בצרפת - 541 מקרים מ-311 ב-2017, עלייה של 74%. עלייה של 22% נרשמה גם בניו-יורק על-ידי משטרת העיר, ו-14% בברלין. בארה"ב ירד מספר האירועים ב-5%, מ-1986 ל-1987, אך מספר התקיפות הושלש כמעט, מ-21 ל-59.

חדירתה של האנטישמיות לזרמים הפוליטיים והחברתיים שבמרכז, הביאה להתקבלותה כחלק מן המציאות, כאילו הפכה לנורמה. אנטישמיות כבר אינה רק חלק מפעילותו של המשולש המורכב מן הימין הקיצוני, השמאל הקנאי והאסלאם הרדיקלי. דו"ח שפרסם משרד הפנים הצרפתי יחד עם שרות הביטחון של הקהילה קובע ש"אנטישמיות בצרפת ב-2018 היא יומיומית [...] ולא עובר יום בלי מעשה אנטישמי."

גם השיח האנטי-ציוני נכנס למרכז הדיון הציבורי, ומשתקף בשימוש גובר במונחים אנטישמיים, ובעוינות חסרת פרופורציה המופנית כלפי המדינה היהודית, שמייחסים לה מאפיינים יהודיים קלאסיים, וזה למרות שמאז קיץ 2014 לא התחולל עימות צבאי בין ישראל לבין הפלסטינים. לפיכך אנו מציעים לשקול מחדש את הקשר המסורתי בין עימות צבאי לבין עלייה בגילויים האנטישמיים.

שורה של סקרים רחבי היקף שנערכו לאחרונה בארצות אירופה, מאששת ומעצימה את חששותיהם של יהודים באשר למצבה של האנטישמיות. ה-FRA, הסוכנות לזכויות הבסיסיות מטעמו של האיחוד האירופי, ערכה סקר ב-12 מארצות האיחוד, וראיינה 16,500 יהודים. סוכנות הידיעות CNN קיימה 7000 ראיונות; וסקר שכותרתו יורוברומטר השלים את סקר ה-FRA והציג נתונים מ-23,640 ראיונות שנערכו פנים-אל-פנים ב-28 ארצות האיחוד. הסקרים לא השאירו מקום לספק: יהודים ולא יהודים כאחד הצביעו על התחזקותה של האנטישמיות בכול היבט של חיי היומיום. 85% מנשאלי סקר ה-FRA ענו שזוהי הבעיה החמורה ביותר, אך הם אינם מדווחים על כ-75% עד 80% מן המקרים; 40% מנשאלי משאל ה-CNN ענו שיהודים מאוימים על ידי אלימות גזענית; ו-89% מנשאלי היורוברומטר ענו שהאנטישמיות גברה לאחרונה. בארה"ב נרשמה עלייה של 16% באירועים שהתרחשו במרחב הפרטי.

בכל זאת, הישגים מעודדים הושגו ב-2018. תהליך אימוצה של הגדרת העבודה של האנטישמיות ממשיך. היא אינה מסמך משפטי מחייב, אך היא הפכה לכלי שימושי בהכשרת שוטרים ובדיונים בבתי משפט, וקבלתה הפכה לקנה מידה לערכים ולהתחייבות להתנהלות מעשית במאבק נגד אנטישמיות ואנטי-ציונות רדיקלית. קטלוג אמצעים למאבק באנטישמיות הוצג בפני האיחוד האירופי, שהתחייב, במה שהוגדר כהצהרה היסטורית, לפתח אסטרטגיות כוללות (הוליסטיות) למאבק באנטישמיות, ולהבטיח את שלומן וביטחונן של הקהילות היהודיות. בארה"ב מונה לאחרונה שליח מיוחד לענייני אנטישמיות, משרה שלא אוישה מאז החלה כהונתו של הנשיא טראמפ, וארצות נוספות, כמו בולגריה וגרמניה, מינו גם הן שליחים כאלה, העתידים להוות יחד קבוצת עבודה.

■ הרבנית טאו ולימוד נשים

/ הרב שלמה אבינר

אחרי ההספד על הרבנית חנה טאו בה ציין את גדלותה בתורה, נשאל הרב שלמה אבינר שליט"א האם זה אינו סותר את המשנה המתנגדת ללימוד תורה לנשים, ומסביר מה מותר להן ללמוד ומה לא.

שאלה: הרב פרסם באתר סרוגים שהרבנית חנה טאו זצ"ל עודדה את הנשים, הן רווקות הן נשואות, ללמוד תורה, ללמוד וללמוד, ואכן, בזכותה, נשים רבות למדו ולומדות. אבל חז"ל אמרו ש"כל המלמד בתו תורה, כאילו מלמדה תפלות" (סוטה כא ב). האם יש חולקים על משנה זאת? ומה זה בדיוק תפלות?

תשובה: אין חולקים. זה גם נפסק ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה א יג) ובשולחן ערוך (יו"ד רמו ו). המובן של תפלות, הסביר המאירי: "דברים תפלים, שמתוך הבנתה ביתר מגדרה, היא קונה ערמומיות מעט, ואין שכלה מספיק להבנה הראויה, והיא סבורה שהשיגה ומקשקשת כפעמון להראות חכמתה לכל" (סוטה שם) כלומר ראוותנות. אבל יחד עם זה, השולחן ערוך כותב: ומכל מקום חייבת אשה ללמוד דינים השייכים לאשה". שהרי אם לא תלמד הלכה, לא תדע לקיים. אולי בזמנים הקדומים, לא הייתה צריכה ללמוד, כי ראתה אותם אצל אימה, אך בימינו ודאי יש ללמוד. אבל כמובן, בלי התפלספות, אלא בתמימות ובשלמות. ולכן על פי זה כתב הב"ח שהן מברכות כל בוקר את ברכות התורה (או"ח מז). אם כן עליהן ללמוד מצוות לא תעשה ומצוות עשה שאין הזמן גרמא, ובמיוחד מצוות הנוגעות להן: נדה, חלה והדלקת הנר (ליקוטי הלכות לח"ח סוטה שם). ומאותה סיבה היא צריכה ללמוד את הסידור והברכות, כדי לדעת מה מתפללים, ומה המובן של התפילות והברכות, שהרי זהו חלק מן המצווה להבין מה אומרים (יעלזו חסידים על ספר חסידים שיג). ומאותה סיבה, אמר רבנו הרב צבי יהודה, הן צריכות ללמוד אמונה, שהרי אמונה אינה מצוות עשה שהזמן גרמא, וזה כולל לימוד אמונה בעמקות, לא בהתפלספות אלא בעמקות, שהרי זה גדר האמונה להאמין באמת ולא לרמות את עצמו. ומסיבה זו ,עליהן ללמוד את ספר האמונה הראשי שלנו שהוא התנ"ך. ואמנם השולחן ערוך כותב שלכתחילה אין להן ללמוד מקרא, אך אם מלמדים אותן, אין זו תפלות (שם). אבל כאמור, כבר החפץ חיים כתב שזה היה בדורות הקודמים שכל בת ספגה תורה ממשפחתה, אך לא כן הוא בימינו, שהכל נתרופף, לכן מצווה רבה ללמדן תנ"ך (שם).

ואכן יש ספר שנקרא 'צאינה וראינה' ביידיש, ותורגם לעברית, בו פירושים קדמונים וחדשים על התנ"ך שנשים באשכנז נהגו ללמוד

והוא ספר עמוק מאוד. והרבנית שרה שנירר שייסדה את 'בתי יעקב' אמרה בשם החפץ חיים: אמנם מי שמלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות, אבל מי שאינו מלמדה, ממש מלמדה תפלות. וגם כאן יש ללמוד בעמקות אבל בלי התפלספות, אלא בתמימות ובישרות. מאותה סיבה אומר החפץ חיים שעליה ללמוד ספרי מוסר כדי לחזק את האמונה (שם).

בסיכום. מה לא ללמוד: גמרא, מצוות שלא שייכות, התפלספות.

מה כן ללמוד: תנ"ך, הלכה, סידור, אמונה, מוסר- וכל זאת בדרך עמוקה ותמימה.

הלוואי וכל הגברים היו לומדים מה שנשים צריכות ללמוד.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי